

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

**Wykład dla doktorantów
rok akademicki 2022/2023**

Dr hab. Włodzimierz Gromski

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

NAZWA:

„economic analysis of law” („ekonomiczna analiza prawa”)

„Law and Economics” („Prawo i ekonomia”).

„economic approach to law” („ekonomiczne podejście do prawa”)

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

NAJWAŻNIEJSI PREKURSORY (1):

Zarys ekonomicznego podejścia do przestępstw można znaleźć np. u J. Benthama:

„zysk z przestępstwa jest tą siłą, która popycha człowieka do zbrodni; dolegliwość kary jest siłą, którą stosuje się, by go do tego zniechęcić. Jeśli pierwsza z tych sił jest większa, przestępstwo zostanie popełnione, jeśli druga – przestępstwo nie stanie się faktem”.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

NAJWAŻNIEJSI PREKURSORY (2):

„Dla racjonalnych studiów nad prawem osoba, która kieruje się obowiązującymi przepisami, to osoba chwili obecnej, lecz osobą przyszłości jest specjalista od statystyki i ekonomii. [...] Uczymy się, że dla osiągnięcia czegoś coś musimy poświęcić, i naucza się nas także, by zestawić przewagę, którą zyskujemy, z przewagą, którą tracimy, i by wiedzieć, co czynimy, kiedy dokonujemy wyboru.”

(Olivier Wendell Holmes, *The Path of the Law*, „Harvard Law Review” (10) 1897, s. 469, 474.)

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Początki współczesnej EAP łączy się najczęściej z publikacją trzech artykułów:

R. Coase, *The Problem of Social Cost*, „Journal of Law and Economics” (1) 1960, s. 3 i nast.

G. Calabresi, *Some Thoughts on Risk Distribution and the Law of Torts?* „Yale Law Journal” (70) 1961, s. 499 i nast.

Armen Alchain, *Some Economics of Property Rights*, „Il Politico” (30) 1965, s. 816-829.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Za ważny moment w rozwoju współczesnej EAP
uważa się publikację książki:

**R. A. Posnera, *Economic Analysis of Law*, Little Brown,
Boston 1972.**

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Definicja EAP Rowley'a:

„Ekonomiczną analizę prawa albo *Law and Economics* można zdefiniować jako stosowanie teorii ekonomicznej i metod ekonometrycznych do badania tworzenia, struktury, procesów i oddziaływania prawa i instytucji prawnych”.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Definicja EAP Mercuro i Medemy:

„Law and Economics można zdefiniować jako stosowanie teorii ekonomicznej – w pierwszej kolejności mikroekonomii i podstawowych pojęć ekonomii dobrobytu do badania tworzenia, struktury, procesów i ekonomicznego oddziaływania prawa i instytucji prawnych”.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Określenie J. Stelmacha B. Brożka:

„Ekonomiczna analiza prawa, a zatem stosowanie narzędzi ekonomicznych do analizy tego, jakie prawo jest czy też jakie powinno być [...].”

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

**Zdaniem L. Balcerowicza EAP polega na:
„wykorzystaniu podstawowych twierdzeń i
analitycznych narzędzi nowoczesnej
mikroekonomii do badań społecznych
skutków alternatywnych rozwiązań
prawnych”.**

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Istotne elementy EAP w cytowanych określeniach:

- **pojęcia i twierdzenia ekonomii
(narzędzia analizy)**
- **mikroekonomia**
- **badanie prawa jakie jest lub jakie
powinno być**

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Podstawowe pojęcia i narzędzia badawcze EAP według Thomasa S. Ulena:

- koszty transakcyjne,
- analiza kosztów i korzyści (rachunek zysków i strat),
- elementy teorii gier.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Podstawowe pojęcia i narzędzia badawcze EAP według Richarda A. Posnera:

- prawo popytu,
- koszt utraconych możliwości (koszt alternatywny),
- tendencja zasobów do najbardziej wartościowego użycia (efektywna alokacja zasobów),
- równowaga.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Richard A. Posner za ważne dla EAP uważa ponadto pojęcia:

- wartości ekonomicznej,
- użyteczności,
- efektywności.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

MIKROEKONOMIA: nauka zajmująca się zachowaniem poszczególnych składników gospodarki, takich jak ustalanie się ceny na dany produkt albo zachowanie konsumenta lub przedsiębiorstwa. Przeciwnieństwem mikroekonomii jest **MAKROEKONOMIA**: nauka dotycząca zachowania gospodarki jako całości, badająca czynniki wpływające na ogół firm, konsumentów i pracowników.

(Samuelson, Nordhaus)

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Dwa wymiary EAP:

- **ANALITYCZNY (opisowy, deskryptywny)**
- **NORMATYWNY**

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Prace analityczne w EAP poświęcone są dowodzeniu, że liczne sfery prawa mogą być wyjaśniane albo rozumiane przez postrzeganie ich jako uwikłane nie tyle w kwestie sprawiedliwości czy moralności, ile w efektywną alokację środków.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Prace normatywne w EAP są zainteresowane wskazywaniem legislatorom i sędziom podstaw tworzenia i stosowania prawa tak, żeby sprzyjać większej efektywności ekonomicznej prawa.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

SZEŚĆ PODSTAWOWYCH TEZ EAP (1): **(za J. Stelmachem)**

1. To co stanowi o istocie prawa, daje się zredukować do faktów o charakterze ekonomicznym (np. prawo jako cena, bodziec).

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

SZEŚĆ PODSTAWOWYCH TEZ EAP (2):

2. Prawo jest / powinno być efektywne w sensie ekonomicznym. Twierdzenie to może występować:

a. w wersji mocniejszej, że jedynym celem prawa jest / powinna być efektywność ekonomiczna, lub

b. w wersji słabszej, że jednym z celów podstawowych prawa (obok np. sprawiedliwości) jest / powinna być efektywność ekonomiczna.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

SZEŚĆ PODSTAWOWYCH TEZ EAP (3):

3. Twórcą i podmiotem prawa jest *homo oeconomicus*. Twierdzenie to zakłada, że człowiek jest istotą ekonomicznie racjonalną, czyli wybiera adekwatne środki do realizacji swoich celów.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

SZEŚĆ PODSTAWOWYCH TEZ EAP (4):

4. Obowiązywanie prawa można uzasadnić przy użyciu narzędzi stosowanych w analizie ekonomicznej.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

SZEŚĆ PODSTAWOWYCH TEZ EAP (5):

5. Przy pomocy narzędzi ekonomicznych daje się zbudować teorię sprawiedliwości.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

SZEŚĆ PODSTAWOWYCH TEZ EAP (6):

6a. analiza ekonomiczna jest typem uprzywilejowanym metody prawniczej lub

6b. analiza ekonomiczna jest uprawnionym typem metody prawniczej.

Jeśli prawo daje się zredukować do kategorii realnie istniejących faktów ekonomicznych, to analiza ekonomiczna nie tylko może, ale musi być główną metodą badania prawa.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Zajmujący się EAP często określają swoją działalność badawczą jako RUCH (MOVEMENT). Uważają, że nazwa ta, z uwagi na szerszy zakres, lepiej oddaje specyfikę ich działalności niż określenia takie, jak: paradygmat (S. Kuhn), program badawczy (I. Lakatos) czy szkoła naukowa. RUCH oznacza tu ugrupowanie osób luźno dzielących naukowe lub praktyczne, a w szczególności polityczne cele. Law and Economics Movement jest właśnie takim ugrupowaniem badaczy, którzy luźno dzielą określone cele naukowe. Nie wyklucza to wewnętrznych podziałów w obrębie ruchu np. na szkoły naukowe.

(Ejan Mackaay)

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Najważniejsze czasopisma naukowe EAP:

- **Journal of Law and Economics (rok zał. 1958)**
- **Journal of Legal Studies (rok zał. 1972)**
- **Research in Law and Economics (rok zał. 1979)**
- **International Review of Law and Economics (rok zał. 1981)**
- **Journal of Law, Economics, and Organization (rok zał. 1985)**
- **European Journal of Law and Economics (rok zał. 1994)**
- **Journal of Empirical Legal Studies (na początku XXI w.)**